

De nationale instinkter

Taler

Christian Michelsen

Dato

25 januar 1925

Sted

Bergen

- 1 Norsk ungdom har tatt initiativet til og reist denne bevegelse. Ungdom i by og
bygd har ment at i en tid som denne, da alt gjærer, da alle særinteresser trær
sterkt i forgrunden, da partipolitikken synes at ha opslugt det væsentligste av al
samfundsinteresse, kunde det være nyttig at forsøke at samle national ungdom
5 fra alle partier, høire, venstre, socialister, alle som staar paa borgerlig grund, om
enkelte store fællesopgaver, som et moderne kultiveret samfund maa bygge paa.
Blandt disse samlende opgaver fremstiller sig da i første række kravet om at vort
folks vekst og utvikling skal foregaa paa demokratisk grund under det hele folks
selvstyre og kontrol og altid paa lovens grund. Al voldspolitik og alt ansvarsløst
10 revolutionssnak maa banlyses.

- Det er likesom dette sidste i den senere tid ikke har været forstaat i større kredse
av vort folk. Men for en almeninteressert og samfundsinteressert ungdom
skulde der være nok av opgaver at arbeide for, og i gjensidig fordragelighet ved
15 diskussion og drøftelse av tidens spørsmål forsøke at forstaa den nye tid og
dens krav. Denne linje har man i store kredse forsøkt at overdøve ved
revolutionært skrik, som fra en viss leir har reist sig med megen styrke.

- Den ungdom som fremdeles tror paa samarbeidets og opplysningsarbeidets
20 betydning, har bedt endel av os ældre om at være med ved starten. Vi har fundet
at burde gjøre dette, fordi ogsaa vi er klar over, at en bevegelse som denne, ledet
og begrenset paa den rette maate, vil kunne ha betydningsfulde opgaver at løse.
Det er da først og fremst meningen, at denne forening intet skal ha med det, vi i
daglig tale kalder politik. Partipolitik og valgtaktik er os helt uvedkommende. Vi
25 sier til høire og til venstre og til alle som vil være med os, at de er velkomne. De
blir staaende i sine partiorganisationer og kan arbeide for sine spesielle
partiinteresser. Men derfor kan de ogsaa være med paa at arbeide for de store
fællesopgaver, som ligger bak alt politisk partiarbeide, og som efter vor mening
fædrelandets vekst og fremtid først og fremst er avhengig av.

Spør man os saa, hvad det er som fortrinsvis har fremkaldt denne sociale uro og den tilspidsede situation, som nu har utviklet sig i alle land, og kanskje ikke minst hos os, maa vi formentlig svare, at aarsakerne er flere. Først krigen, som har materialiseret, forraaet og brutaliseret sindene. Og dernæst industrialismens mægtige utvikling, som har bidraget til i høi grad at skjærpe klassekampen, særlig inden industriarbeidernes kreds. Det er en selvsagt ting at ved den vældige utvikling som industrien og industrialismen har hat i de sidste 60 aar, maa klassekampen bli skjærpet. Den er skjærpet, fordi industriarbeideren er blitt ikke alene sin egen stilling og sin egen magt fuldt bevisst, men ogsaa fordi han daglig blir indpodet den lære, at han fra at være en vistnok væsentlig faktor i produktionen, er blitt hele produktionens centrum og ledende kraft. Karl Marx og hans disciple har fortalt vore industriarbeidere, at det er dem, og dem alene, som skaper hele produktionen. Dette er naturligvis en misforstaaelse.

Produktionen forutsætter baade arbeidsgivere og arbeidere. Den forutsætter baade arbeidsfelter, arbeidsmateriel og det almindelige, rutinemæssige arbeide. Det er vistnok sikkert, at hvis en av disse parter streiker, kan de stanse industriens hjul, og de kan lamme hele samfundet, men de kan ikke skape ny verdier. De kan frembringe kaos, men de kan ikke frembringe noget levedygtigt og nyttigt. Karl Marx har lært, og hans efterfølgere har gjentat det, at det gjelder for industriarbeideren stadig at holde uroen gaaende og nedsætte arbeidstempoet, at sørge for at fagorganisationerne fra at være et ledd og et fuldt berettiget ledd i arbeidernes kamp for bedre økonomiske kaar, skal bli et politisk magtmiddel, som ved en politisk omvæltning skal gjennomføre arbeiderklassens diktatur. Denne lære har atter hat tilfølge, at man i store arbeiderkredse har villet hævde, at arbeiderorganisationerne og de alene kan overta ledelsen av produktionen. Disse organisationer har vistnok hat og vil fremdeles ha sin store betydning, og vi maa alle ønske dem videre held i sit arbeide for at utvikle og forbedre arbeidernes kaar. Men de maa ikke tro, at de alene kan overta hele produktionen. Det økonomiske liv har sine bestemte love, likesaa lovmæssige som naturlovene. Et lands produktion kræver baade rutinemæssig arbeide og en ordnende og ledende intelligens.

Det maa ikke lenger er være maalet for en arbeider at frembringe det mindst mulige arbeide for den mest mulige løn. Den norske arbeider maa forstaa, at veien er at præstere det værdifuldeste og bedste arbeide for den bedst mulige løn. Hans ærgjerrighet maa ikke i første række være at søke den politiske karriere, at

70 bli lønnet med stortingshverv eller andre politiske hverv, men at bli den første blandt sine egne, at bli den dygtigste i sit fag. Han maa sørge for at hans kaar, efterhvert som han leverer dygtigere og værdifuldere arbeide, stadig blir bedre og bedre, og han vil snart forstaa, at denne vei hurtigst og sikkert fører ham op i et nyt plan.

75

Det er dette som skal være den forstandige arbeiders virkelige ærgjerrighet. Det skal ikke være en hovedsak for ham at gjøre politisk lykke eller skaffe sig en fast funktionærstilling i stat eller kommune, men det skal være hans maal at sette hele sin evne og al sin vilje ind paa at præstere det bedst mulige på det
80 arbeidsfelt, som han forstaar og er glad i. Det øker baade arbeidsglæden og livsglæden. Det er ikke sandt at arbeidet er en forbandelse. Men det er sandt, at alt samvittighetsfuldt, dygtigt og interesseret arbeide adler sin mand, baade haandens og aandens.

85 Vi lever i et land, hvor vi endnu har frihet til at tænke og gjøre nogenlunde hvad vi vil inden lovens ramme, naar vi ikke derved skader andre. Vi har ogsaa den politiske frihet som er betingelsen for alt virkelig fremskridt, den som aapner alle muligheter og like arbeidsvilkaar for alle som vil frem og vil arbeide for at naa de høieste stillinger som ledere av produktionen. - Paa denne maate vil den
90 blodfornyelse som er nødvendig i et hvert samfund ogsaa komme til os. Den vil føre til, at de som er de dygtigste i sit fag og begynder nedenfra, efterhaanden vil kunne arbeide sig frem og naa op i ledende stillinger.

Jeg for min part er ikke i tvil om, at det vil gaa hos os som i Amerika, hvor man
95 for øieblikket kan si at ikke langt fra halvparten av de ledende arbeidsgivere i industrien er begyndt med at dele den almindelige arbeiders kaar og er kommet fra arbeiderne egne klasser. Hvis dette er veien, maa vi kunne forstaa at hele dette revolutionære skrik bare er en utopi. Ingen, selv av dem som skriker høiest, tror virkelig paa at der vil komme et tusenaarig lykkelig rike, hvis de faar
100 gjennomført proletariats diktatur. Det vil ikke føre til noget andet end at der blir et rolleombytte. Underklassen vil bli sat i overklassens sted, og overklassen vil bli degraderet eller utryddet, saaledes som den er blit det i Rusland.

Men denne sceneforandring kan ikke gjennomføres uten at store materielle og
105 kulturelle værdier blir ødelagt. Og ingen vil med haanden paa hjertet kunne paastaa, at dette program har nogen betingelser for at kunne bringe samfundet større lykke. Al civilisation og ethvert kulturelt fremskridt kan alene bygges paa

110 videre vekst og utvikling paa det bestaaendes grund. Ti det moderne samfund er ikke en mekanisk indretning, men en levende organisme i vekst og utvikling, og som alt levende forandringens lov underkastet. Som det levende menneskemateriel er, saa blir ogsaa samfundet, hverken bedre eller værre.

115 Samfundsmæssig har det ingen væsentlig betydning om samfundet styres av et faatal uduelige overklasse-mennesker eller av en haandfuld hatende proletarer. Begge dele er slemt. Samfundet i sin helhet vil bli det samme. Det vil bli mishandlet av begge. Ogsaa i et moderne selvstyret samfund vil der altid vedbli at være mangler. Nogen maa finde sig i at leve under mindre gode kaar end andre. Sikkert er det, at vort samfund er befængt med mange svakheter, mange 120 mangler og mange skrøpeligheter. Fattigdom og arbeidsløshet hører endnu til de vanskeligste sociale problemer. Men al demokratisk utvikling i et selvstyret folk gaar ut paa at løfte dette samfund til større og større samfundsretfærdighet. Disse og lignende betragtninger vil Fedrelandslaget forsøke paa at faa indskjærpet i vort folk. Vi er saa tilbøielige til under det daglige matstræv og 125 kampen for vore særinteresser at glemme det som er hovedsaken. Vi glemmer den store samfølelse og de store fællesinteresser. Vi glemmer de nationale instinkter i vort folk. Vi glemmer alt det som binder os til landet og til hjemmet. Kommunismen er i sit væsen og sin natur international. Den staar ikke i noget forhold til folkets nationale liv.

130 Der er kommet mange til mig i den sidste tid som har pekt paa det sørgelige faktum, at der kommer ind fra landdistrikterne unge, begavede folk, unge gutter f.eks. i 20 aars alderen, tildels endnu yngre, med sine nationale instinkter i fuld orden, med sin tro og sin tillid til fremtiden, med sin kjærlighet til det land og 135 det hjem, hvorfra de er utgaat. Naar de har været i byen, paa verksted eller i fabrik i nogen tid, har kommunismens gift suget sig ind i deres sjæl. Man har lært dem, at det at være arbeidsom, at præstere det bedst mulige arbeide, at vise økonomisk sans, at være sparsommelig, at ha respekt for og kjærlighet til sit hjem og sin slegt og sit folks traditioner, det er bare gammel avlægs lære altsammen. 140 Nei, nu gjælder det bare at arbeide mindst mulig for høiest mulig løn. Nu gjælder det at frembringe kaos i samfundet, og ut av dette kaos skal det nye tusenaarige rike komme.

145 Bare at rette paa disse vrangforestillinger kræver et stort opplysningsarbeide. Der lever endnu i vort folk og særlig blandt Norges bønder visse gamle idealer, som endnu ikke er avlægse og utslitte. De har ved flere store avgjørelser vist den rette

150 vei i dette folks nationale liv. Dem gjælder det at holde i agt og ære, dem gjælder det at holde frem for ungdommen og dem gjælder det at faa ungdommen til atter at tro paa.

Fedrelandslagets hovedoppgave blir altsaa i første række et opplysningsarbeide. Derimot blir det statsmagternes sak, og da først og fremst regjeringens, at bekjempe ethvert revolutionært fremstøt og sørge for at orden og sikkerhet
155 opretholdes, og med fast og hurtig haand sla ned ethvert anslag paa at stifte uro eller at fornegte samfundets retsorden.

Men det er en selvfølge at i vor tid vil ingen regjering, den være høire eller venstre eller for den saks skyld ogsaa socialistisk - vi kan jo godt tænke os en
160 socialistisk loyal regjering paa samme maate som i Danmark og Sverige - kunne magte dette med fornøden styrke og haandfasthet, hvis den ikke føler, at der bak den staar et folk som den helt og fuldt kan stole paa og som er villig til at sette alt ind for at værges vor frihet, vore hjem og vor kultur.

165 For os gjælder det altsaa at oplyse og bearbeide den store almene opinion, at holde vore statsmyndigheter vaaken i sin omsorg for samfundets sikkerhet og orden og lære alle at forstaa, at hvad vi til daglig end kan slaas om, og hvor mange ting der end kan splitte og skille os, saa er og blir der dog visse store fællesopgaver for alle, som skal binde os sammen i kjærlighet til alt det, som
170 trods mange menneskelige skrøpeligheter har de rikeste og bedste utviklingsmuligheter i sig. Det blir altsaa en av hovedopgaverne for Fedrelandslaget at forsøke at lære og indprente vor ungdom atter og atter, at vi allesammen trenger hverandre, at ingen av os kan undvære hverandre, men at samfølelse og solidaritet mellem de enkelte klasser er den eneste maate, hvorpaa
175 folkets fremtid og vekst kan betrygges. Den samme solidaritet som en ny tid kræver i forholdet mellem folkene, maa ogsaa gjennomføres mellem klassene i det enkelte folk. Vi haaper at denne solidaritetsfølelse vil føre os frem til roligere og lykkeligere tilstande baade hjemme og ute.

180 Ikke mindst i et litet folk som vort, hvor naturen har lagt saameget tilrette, hvor klasseforskjellen er forholdsvis liten, skulde denne samfølelse mellem klassene kunne bære frugt.

185 Dette er i faa ord en av hovedopgavene. Det er dette vi vil arbeide for. La os derfor alle, unge og gamle, mænd og kvinder tænke over om ikke dette er en

opgave som mange kan samles om i denne særinteressenes tid, hvor vi slaas om landsmaal og riksmaal, om avhold og forbud, om religiøse og sociale særmeninger og mange økonomiske særinteresser, som for en partipolitisk
190 betraktningsmaate kan synes ganske verdifulde, men som er helt underordnet i forhold til de store grunnleggende linjer i folkets liv.

Det er - for endnu engang at gjenta det - ikke klassefølelsen og særinteressene, men samfølelse og samfundsinteresse, ikke voldspolitik, revolutionstrusler og
195 sabotage, men samarbeide, arbeidsglæde og loyldighet som er den store forutsætning, den uopgivelige betingelse for al folkelykke paa et frit og selvstyrt folks fremmarsj mot bedre og lysere livsvilkaar for alle samfundslag i by og bygd.

200

Kilde

Statsminister Chr. Michelsens tale paa Fedrelandslagets møte i Bergen 25. januar 1925. Fedrelandslagets
205 skrifter nr. 1. Oslo, 1925.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/de-nationale-instinkter>

210

215

220